

"Ən mükəmməl əsəri
Zaman özü yazacaq".

Ədalət Bədirxanlı

Proloq

Mən bir yol axtarıram-
Azadlığa gedən yol!
Bu yol haqqın yoludur; -
Ya öl, ya da azad ol!
Mən bu yolla gedirəm,
Haray çəkib deyirəm:
-Dünyada insanlara
Azadlıq istəyirəm!
Aləmdə cəmiyyətdə,
Hər yerdə həqiqətdə,
Cahanda hüriyyətdə
Azadlıq istəyirəm!
Bəşəri düşünürəm,
Dünyaya səslənirəm,
Bir vətəndaş olaraq
Danışmaq istəyirəm:
**-Azadlıq istəyirəm!
Azadlıq istəyirəm!..**

I hissə

AZADLIQ HARAYI

İlk dünyaya gələndə
Azadlıq istəmişəm.
Ağlayıb səslənəndə
Anamı istəmişəm.
Uşaqlıq həyatımı
Uşaqlarla oynamaq,
Doğru nədir anlamaq,
Öyrənmək istəmişəm.
Orta məktəbə getmək,
Yaxşı tərbiyə görmək,
Şagird kimi sevilmək,
Seçilmək istəmişəm.
Tam bilik mənimləmək,
Ali məktəbə girmək,
Gənc tələbə adını
Qazanmaq istəmişəm.
Günü-gündən isməti,
Ləyaqəti, hörməti,
Dostluqda sədaqəti,
Yaşatmaq istəmişəm.
Anladığıca həyatı,
Alanda təyinatı,
Öz peşəmdə işləmək,
Çalışmaq istəmişəm.

Görəndə haqsızlığı,
Bütöv narazılığı,
Hər an qohumbazlığı
Pisləmək istəmişəm.

**Bir sözlə, istəyimin
Saf niyyət olub dadı.
Sözədə, əməldə azad
Olsun insan övladı.
Hər bir doğulan insan
Azad yaşamağıdır!
Bu onun Allah verən
Toxunulmaz haqqıdır!**

Min ildir ki, dünyaya
Nizamını bəxş edən,
Mütəfəkkir yurdunun
Torpağıdır bu **Vətən**.

Böyüdükcə anladım,
Gördüm ki, həqiqətdən
Əsarət altındadır,
Müstəmləkədir **Vətən**.
Ədalət carçısının
Öyrəndim yollarını.
Məlum oldu, kəsiblər
Zəncirli qollarını.

Demokratik bilgiyə
Haqqı olan dövlətin,
Tapdalayıb özərək
Qul ediblər millətin.

Niyə haqqı pozulmur
Ən balaca yarpağın?
Payı olan hər zaman
Təbiətin, torpağın?
İnan, haqqı qorunur
Ən balaca yarpağın.
Çünki qanunları var
Qadir Ana torpağın.

Uzun zamandı susur
Azərbaycan milləti.
Hər nəyi var talanır,
Tam sorulur sərvəti.
Dünya xəritəsini
Zalımlar bölən zaman
Tək olub ümid yeri
Bircə Allaha güman.
Cahanda qalsın deyə
Neçə canlı can verib.
Torpaqları düşməyə
Sıxıblar ki, pay verib.

Bu dövlətin bəxtinə
Qara yaxanlar olub,
Azad olmaq cəhdinə
Quyu qazanlar olub.
Sözədə hamı tərəfdar,
Çuval dolu yalanlar.
Olanlar da tamahkar,
Belə olub qaydalar.
Nə yaxşı ki, bu qədər
Yenə torpaq qalıbdı.
Gəlin yaxşı düşünək!
Sərvət hara axıbdı?
Kim ki, qırdı milləti
Onlar çaldı dövləti?..
Sonra da "arı" kimi,
Somurdular sərvəti.

AZADLIĞA

Dolaşdıqca dünyanı,
Dərk etdikcə cahanı
Gördüm zəmi biçilmir
Yetişmişə zamanı.

Bizləri yetişdirən
Var ortaq bir anamız.
Bu torpaq- **Ana Vətən!**
Bəs övladlıq haqqımız?!

**Xalq seçki istəyirsə,
Səs verməyə gedirsə,
Nəticə dəyişirsə,
Hanı azadlığımız?!**

**Mən belə düşünürəm:
-Xalqıma səslənirəm,
Hay qoparıb deyirəm:
-Azadlıq istəyirəm!**

**Yer üstədə millətimiz,
Yer altıda sərvətimiz;
Doqquz iqlim qurşağı,
Cənnətdir Vətənimiz!**

II hissə ANA FƏRYADI

Külək əsirdi bərkəndə,
Ağaclarda sırsıra...
Az qalırdı bu çovğun
Daşları da dondura.
Qışın belə çağında
Odsuz-ocaqsız evdə
Yaşayırdı bir qadın
Ərinin həsrətində.
Ərindən ayrılandan
O, hərdən ağlayırdı.
Cavan ikən ayrılıq
Onu əldən salırdı.

Hər şəkildə baxanda
Qəlbinə nur axardı.
Həsrət onu yaxanda
Körpəsinə baxardı.

Beşikdəki bu körpə
Ağlayırdı dünəndən.
Yazıq ana nə bilsin,
O, xəstədir ürəkəndən.
Birdən uşaq başladı
Yenə də ağlamağa.
Ana özün çatdırdı
Ona layla çalmağa.
O, tez qoydu əlini
Körpəsinin alınına.

Arından ağlamadı
Uşağın bu halına.
Tez-tələsik körpəni
Şəlləyib kürəyinə,
İstəyirdi tez çatsın
Həkimin köməyinə.
Ana evdən çıxanda
Onu fikir basmışdı...
Körpə sağalmağına
Ümidi qalmamışdı.

Geniş addımlarla o
Hey irəli gedirdi;
Hərdən özü-özünə
Belə də söyləyirdi:
"Ay başı daşlı ana,
Axı, niyə ölmürsən,
Bu nə bələdir ki sən,
Belə dərdlər çəkirsən!?"
Təzə yağın quşbaşı
Düşürdü əllərinə.
Qar dolurdu ananın
Yaş axan gözlərinə.
Hərdən o dayanaraq,
Körpəsinə baxırdı.
Gözü sızqa bulaqtək
Damla-damla axırdı.
Yol qarlı olduğundan
O, çətinlik çəkirdi.
Hərdən düşür çökəyə,
Ayağı büdrəyirdi.
Tənhəliğin qəhrindən

Onun üzündə qarı
Əridir gözlərindən
Süzülən damcıları.

Ana yaxınlaşırdı
Həkim yaşayan kəndə.
Təqəti qalmamışdı
Artıq biləklərində.
Özündən ixtiyarsız
Birdən ana sürüşdü.
Belindəki körpəsi
Sürüşüb yerə düşdü.
Sanki ildırım vurdu
Yazıq ananı, birdən
"Oğul" deyib sıçradı,
Onu götürdü yerdən.
Ağlamaqdan uşağın
Kəsilməmişdi həniri.
Əsirdi dodaqları
Tam qaçırdı siniri.
Tez çatdırdı körpəni
Həkimin otağına.
Bu kəlmələri dedi,
O, udquna-udquna:
-Həkim, qurbanın olum!
Balam ağır xəstədir.
Nə incidir bilmirəm
Ammə deyən, ürəkdir.

Amalına qurbanam,
Əməlin xoş əməldir.
İmkansız bir anayam,
Ana nə etməlidir?!

Təzəcə həyat qurdum,
Bəxtim də gətirmədi.
Yenicə ana oldum,
Bir kimsə sevinmədi.
Soldu gülüm-çiçəyim,
Tufan oldu, neyləyim?
Viran qoydu hər yanı,
Dərdi kimə söyləyim?
Bu dünyanın açarı
Bilmirəm ki, kimdədir?
Ya işıq, ya qaranlıq,
Gözlərim də qəməddir.
Mən əsgər yola saldım,
Düşdü özgə oduna.
Soruşmaq istəyirəm,
Getdi kimin badına?!

Kim göndərdi ərimi
Xarici ölkələrə?
Əlinə silah verib,
Saldı onu çöllərə?

Apardılar cəbhəyə,
Əfqanlara köməyə.
Mən xəcalət çəkirəm
Bu sözləri deməyə.
Deyin, qara siyasət
Lazımdır mı bizlərə?!

Ədalət Bədirxanlı

GEDƏN YOL

(poema)

Ya ölüdür, ya sağdır,
Kaş biləm əhvalını!
İnanmıram mən belə
Yalançı siyasətə!
And olsun qəlbimdəki
Alovlu məhəbbətə!

Qanunlar imzalanmış,
Kimlər üçün, bilmirəm?!
Haqq, ədalət hardadır,
Dərdə dözə bilmirəm!

Allah dərdi verməyir
Zülm eyləyən tülküyə.
Çünki onun övladı
Getmir uzaq ölkəyə.
Dilim-ağzım qurusun,
Yox-yox, Allah, amandır!
Asi düşə bilmərəm,
Dediklərim yalandır!..

Əsgərliyə gedəndə
Ana baxdı doyunca,
Xeyir-dua verərək
Su da atdı dalınca.
Dedi: "Oğul, yaxşı yol,
Allahın amanında.
Bizdən nigaran olma,
Olmasaq da yanında."
Ana əl qaldıraraq,
Üz çevirdi **Qibləyə**.
Dedi: "Allah, sən özün
Su çilə bu diləyə!
Ürəyimə damıb ki,
Oğlum qayıtmayacaq.
Öz arzumu, öz diləyimi
Ürəyimdə qalacaq."

**Mən anayam, analar
Mən görəni görməsin!
Allah belə dərdləri
Düşməyə də verməsin!.."**

Nə əzabla oğlunu
Böyütmüşdü bilirsiz?
Hamı ona deyirdi:
-Bəhrəsini görəsiz!
Xülasə, bir mən qaldım,
Bir də yazıq qaynanam.
Hərdən elə sanırdım
Elə o imiş anam.

Xəstələnib yatırdı
Oğlunun otağında.

Şəkin asdırdı mənə
Gözünün qabağında.
Hər gün öpüb şəkildən
Təsəlli axtarırdı.
Gecələri gəzişir,
Çoxdandı yatmayırdı.
Oğul əsgər gedəndən
Ana düşdü zülmətə.
Dözməyib ayrılığa,
Axır getdi rəhmətə.

Yazıq ana-qaynanam
Nəvəsini görmədi.
Fələk insafsız oldu,
Bir ay möhlət vermədi.
Bir simsarım qalmamış
Bu uşaqdan savayı.
Bu da hədəd gedərsə,
Zəhmət olar havayı.
Bir övladdır tək payım,
Bir də Vətən-torpağım!
Yanan atəşdir canım,
Mən necə danışmayım?

Müxalifəm dünyada
Silahların səsində!
Sığınmaq istəmirəm
Kiminsə kölgəsinə!
Həkim, bağışla mənə,
Tamam alovlanmışam!

Bir anatək indi mən
Sizi də çaşdırmışam!..

**Hər zaman bu atəşi
İsti günəş sanmışam!
Hamıya bu günəşdən
Bir pay arzulanmışam!..**

III hissə AZADLIĞIN CARÇISI

Mən dərdimi danışdım,
Hay salın, ay həkimlər!
Əl-ayağı şikəstlər
Əsgərə getməsinlər!
Mən dərdimi danışdım,
Qardaşlar, ay bacılar!
Təbiət zəhərlənir,
İnsanlardır günahkar!
Mən dərdimi danışdım,
Söyləyin, ey insanlar,
Azadlığı beşikdə
Nəyə görə boğurlar?!
Mən dərdimi danışdım,
Eşitsin bəşəriyyət:
Əldən gedir ədalət,
Hanı hüquqi dövlət?!
Mən dərdimi danışdım,
Ayağa qalx, ey millət!
Artıq qeyrət vaxtıdır,
Haqq işidir hüriyyət!
Mənim bu harayımı
Eşitsin bütün hamı!
Müstəmləkə qalaqımı,
Yoxsa, azad olaqımı?!

**İndi Məhəmməd Əmin
Rəsulzadə kimilər
Lazımdır ki, bu xalqın
Haqqın tələb edələr...**

Qarıxıq bir zamanda
Yeni dövlət qurdular.
İki il ötürmüşəm,
Tərki-Vətən oldular.
İşğal olan dövlətin
Millətini bir daha
Zamana bağışlayıb
Tapşırıdılar Allaha.
**Qırmandan ümidlərin:
"Gün gələcək"-dedilər:
"Saxlayın bu bayrağı!"
Xalqa təhvil verdilər.**
Çox götür-qoy etdilər,
Bəlli yolu seçdilər.
Səfər vaxtı millətə
Yön çevirib dedilər:

**"İnanın ki, bu bayraq
Öz yerinə qalxacaq.
Parlament binasına
Əbədi sancılacaq!"**

**Üçrəngli bayrağımız
Yenə dalğalanacaq!
Yenə bayraq bu xalqın
Başı üstə qalxacaq!"**

Sözlərini deyənlər
Vətəni tərk etdilər.
Canlarını götürüb
Son ümidlə getdilər.
Nə qədər ziyalımız
Üzöldü birdən-birə,
Neçə canlar sıxıldı,
Göndərildi **Sibirə**.
Hüseyn Cavid kimi
"İblis"-i anladılar
Sizcə "vətən xaini"
Necə düşməni sayılar?

**Mən dərdimi danışdım,
Razıyam söyün mənə.
Ancaq yox olsun gərək
Cəmiyyətin düşməni!..**

Danışdıqca ananın
Səsi göyə yüksəldi.
Bu ah-aman içində
Fəryadı dilə gəldi.

Xəyal köhlən at kimi
Çapdı onun könlünü.
Bircə an itirmədi
Həkim heç də özünü.
Çəkib xəyallarının
Üzərinə tam qara.
Eylədi ana üçün
Övladına bir çara.
İlk köməklik eylədi,
Vəziyyəti düzəldi.
Hərərət düşən kimi
Uşaq özünə gəldi.

**Artıq ötmüşdü illər,
Neçə aylar, fəsilələr...
Ananın də içində
Yaşayırdı o günlər...**

IV hissə PARÇALANMIŞ VƏTƏN

Mən olanı danışdım,
Dinləyin, ey qardaşlar!
Birlikdədir gücümüz,
Birləşin, ey soydaşlar!
Xalqa layiq oğullar,
Bizdə çox ziyalı var!
Seçin xalqın içindən
Həqiqi deputatlar.

**Haray salsın hər yana,
Azəri türk xalqı var!
Azərbaycan adında
Süveren dövlət də var!
Çağırıram mən sizi,
And verirəm, birləşin!
Dədə Qorqud naminə,
Yüz-yüz olun, minləşin!
El dərdindən danışın,
Dil dərdindən danışın!
Məftilləri sındırın,
Qardaşlara qarışın!**

**Haray çəkin hər yana,
Bütün Azərbaycana!
Xalqın azadlığı səsi
Yayılsın asimana!
Bakı, Təbriz, Ərdəbil
Hava yolu açılınsın!
Xan Arzın üstündən
Min bir körpü salınsın!
Bu meydan indi dolub,
Hamı yenə mehriban,
Həmişə Təbriz olub
Azadlığa can atan!**

Beş əsr bundan qabaq
Şahdan bizə bu torpaq,
Bir də ana dilimiz
Qalır, miras olaraq!
O zaman sərhədləri
Bəyan idi cahana.

Davamı 7-ci səhifədə

